IMPORTANȚA REALIZĂRII DREPTULUI PRIN PRISMA MODELĂRII LUI

Alexandru CUZNEȚOV,
doctor în drept (USM)

SUMMARY

As it is known, one aspect of the modeling methodology is the realization of the right. It includes the realization of the right conditions, motivation subjects of law enforcement bodies, guarantees the effective implementation of legal acts, the results (general social and legal) rights to achieve.

După cum este cunoscut, unul dintre aspectele metodologiei realizării dreptului îl reprezintă modelarea lui. El include în sine condiţiile realizării dreptului, motivarea subiecţilor organelor de aplicare a dreptului, garanţiile de realizare efectivă a actelor juridice, rezultatele (social-generale şi juridice) realizării dreptului[1].

De menţionat că orice modelare, inclusiv modelarea dreptului, reprezintă „recepţionarea" problemelor iminente, prognozarea fenomenelor cercetate. Cel mai important moment îl reprezintă faptul că cu ajutorul modelării este posibil a adopta o hotărâre motivată, chiar şi justă.

În societatea contemporană, remarcată prin progresul tehnico-ştiinţific ce se derulează în ritm accelerat, modelarea realizării dreptului poate fi explicată de următoarele circumstanţe:

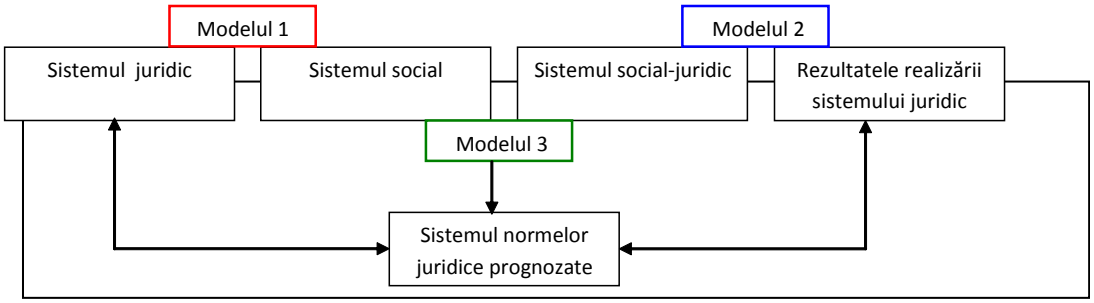
a) *în primul rând*, la stabilirea eficacităţii realizării dreptului, privit în general, se face vădită insuficienta descriere a instituţiilor juridice (ex., sentinţă, contract, tranzacţie etc.). Realizarea dreptului are loc prin cunoaşterea conţinutului, concretizarea drepturilor şi obligaţiilor subiecţilor raporturilor juridice, prin luarea hotărârilor şi executarea acestora. De aceea, despre modelarea realizării dreptului se poate vorbi numai după abordări sistematice privind repartizarea funcţională a factorilor sociali;

b) *în al doilea rând*, reprezentanţii ramurilor de drept (ex., civil, administrativ, penal etc.) nu întotdeauna observă clar specificul transformării „cerinţelor sociale" în legea activă şi formele realizării ei în relaţiile sociale. În urma abordării „independente" a esenţei normelor juridice, problemele realizării dreptului se distanţează puţin de la mecanismele şi garanţiile realizării normelor juridice. În acest sens, suntem de părere că modelarea activă a realizării dreptului ar duce concomitent atât la evidenţierea, cât şi la înlăturarea lacunelor în ştiinţa juridică.

Dat fiind faptul că modelarea realizării dreptului are loc în baza teoriei cunoaşterii, studierea sistemului de drept include: 1) specificarea obiectului de studiere; 2) implicarea în studiere a celor care cunosc sistemul (jurişti, sociologi ş.a.); 3) aplicarea metodelor general-filosofice, juridice şi a altor metode folosite de către cei care cunosc sistemul; 4) specificarea modelelor sociale, logice, informaţionale şi altele care sunt studiate de sistemul juridic; 5) studierea modelelor sistemului juridic, a fenomenelor, proceselor; 6) determinarea rezultatelor cercetării modelelor obiectului; 7) raportarea trăsăturilor caracteristice ale modelului cu obiectul însuşi; 8) cunoaşterea de pe aceste poziţii a sistemului juridic dirijat[2].

În scopul analizei relaţiilor specifice dintre aceste elemente, le putem repartiza în blocuri-modele relativ independente, aşa cum le prezentăm în schema de mai jos.

În plan schematic, sistemul normelor juridice prognozate este evidenţiat de obiectul influenţării asupra tuturor modelelor, de aceea este recunoscut drept ansamblu de elemente interdependente ale *sistemului de drept static* (modelul 1) şi ale *sistemului de drept dinamic* (modelul 2).

În acest fel, se obţine o caracteristică importantă a noţiunii „relaţii sociale". Concretizând ramurile de drept în instituţii juridice, acte juridice de aplicare, organele de drept înfăptuiesc modelarea sau experimentarea în practica socială (ex., studierea eficacităţii activităţii coloniilor de corectare prin muncă etc.). Obiec-

tele sistemice cercetate se distribuie la elementele de drept sub formă de: „procedeu (ex., sentinţa) şi scop (ex., stabilirea stării de fapt)"; „disciplina de muncă – productivitatea muncii"; „regulile procesuale – hotărâri legale"; „procedura de divorţ – stabilitatea relaţiilor de căsătorie"; „fapt ilicit – securitatea publică" etc.

Construind un model concret, se tinde la obţinerea unui scop al cercetării bine determinat. Însă, care şi ar fi scopurile, în procesul modelării realizării dreptului se precizează aşa sensuri ca: eficacitatea, utilitatea, caracterul optim, economia normelor juridice. De exemplu, în baza rezultatelor modelării, se poate concluziona că noţiunea de normă juridică optimală presupune: 1) eficacitatea normei juridice şi realizarea ei; 2) utilitatea normei juridice, care se interpretează ca diferenţă dintre rezultatele planificate şi rezultatele secundare neprevăzute ale acţiunii normei; 3) rentabilitatea realizării normei juridice, volumul cheltuielilor materiale necesare, pentru funcţionarea ei în plan social fiind unul minimal[3].

Din cele expuse, rezultă că **la baza oricărei forme de modelare se află, istoric formată, capacitatea cognitivă de a abstractiza asemănarea dintre obiecte diferite şi stabilirea conformităţii lor**[4]. Logica modelării constă în faptul că la prima etapă are loc argumentarea bazei de cunoştinţe pe contul informaţiei venite din afară, după care, stabilind scopul, apare o altă sarcină. La etapa a treia, se formulează concluzii. În fine, are loc verificarea bazei de cunoştinţe şi desprinderea, din punctul de vedere al actualizărilor, a unei noi sarcini, care necesită acumularea de noi cunoştinţe[5].

Aprecierile de mai sus permit a afirma că scopurile modelării pot fi: 1) studierea unei situaţii sociale concrete, adoptată ca o premisă iniţială privind însuşirile normelor juridice; 2) stabilirea factorilor ce favorizează eficacitatea normelor juridice, sau invers; 3) controlul veridicităţii ipotezelor pe care se sprijină legalitatea la adoptarea hotărârilor, normelor juridice; 4) verificarea rezultatelor obţinute în aplicarea dreptului; 5) evaluarea eficacităţii actelor de aplicare a dreptului.

***Modelarea realizării dreptului* are drept scop final reproducerea structurii „mecanismului intern" ce condiţionează funcţionalitatea sistemului de drept, a unei părţi din el sau a unui proces, îndreptat spre realizarea scopurilor reglementării juridice.**

După părerea profesorului V.P. Kazimirciuk, în ştiinţa juridică această metodă permite producerea, în formă ideală, modelarea regulilor comportamentului social, ce reprezintă scopul social al normei juridice şi al regulilor din domeniul realizării sarcinilor normei juridice. De altfel, practica judiciară este direcţionată spre elaborarea modelelor realizării exacte a intenţiei legiuitorului[6]. Prin modelare „se creează posibilitatea evidenţierii anumitei legături şi relaţii, ce permit mult mai uşor şi mai accesibil de modificat condiţiile, adică de a acţiona cu originalul" [7].

Aplicarea modelării în tehnica legislativă, codificarea, în interpretarea dreptului ar ridica mult nivelul activităţii organelor corespunzătoare privind adoptarea normelor juridice, actelor normative şi realizarea acestora. Modelarea, de asemenea, poate fi folosită şi la rezolvarea unor probleme ce ţin de raţionalitatea structurii aparatului de stat, organelor procuraturii şi a instanţelor judecătoreşti, de organizarea unui sistem efectiv de luptă cu delictele şi infracţiunile.

Modelarea realizării dreptului, ca şi oricare modelare din alte sfere, are următoarele elemente: 1) stabilirea scopurilor cercetării planificate; 2) elaborarea programelor, termenelor, consecutivitatea executării; 3) proiectarea documentului primar statistic – purtătorul de informaţii, definirea parametrilor statistici ai cercetării, elaborarea sistemului de acţiuni; 4) acumularea informaţiei statistice primare, aplicarea teoriilor matematice şi statistice la metoda aleasă, efectuarea calculelor şi precizărilor de probă ale planului cercetat; 5) prelucrarea materialelor, inclusiv prin folosirea tehnicii performante de calcul; 6) analiza rezultatelor statistice, social-demografice şi social-juridice; 7) elaborarea propunerilor privind îmbunătăţirea actelor normative[8].

În continuare, se cere efectuarea unei concretizări la modelarea realizării dreptului, şi anume: cercetarea efectuată trebuie să fie planificată în aşa fel, încât să fie posibilă divizarea sistemului reglementării juridice în sisteme independente: 1) sistemul creării normelor; 2) sistemul scopurilor; 3) sistemul reglementării normative (normele şi instituţiile juridice); 4) sistemul informaţional (mass-media); 5) sistemul normativ-executiv (aplicarea dreptului); 6) sistemul de control; 7) obiecte de reglementare (raporturi, activitate, comportament); 8) reglementarea efectivă (rezultatul final).

Aşadar, în condiţiile contemporane, teoria generală a dreptului necesită să obţină şi aparatul de modelare, cu care s-ar putea de pătruns mult mai adânc în mecanismele complicate juridice şi sociale de reglementare a relaţiilor sociale.

Note:

[1] Маликов М.К. *Проблемы реализации права.* Иркутск: Изд. Иркутск. ун-та, 1988, с. 25.

[2] Витрук Н.В. *Советское государственно-правовое строительство и проблемы юридической кибернетики.* Москва, 1984, с.3, 17.

[3] Вицин С.Е. *Моделирование и криминология.* Москва, 1973, с.17-35.

[4] Уемов А.И. *Логические основы моделирования.* Москва, 1978, с.16-42.

[5] Поспелов Д.А. *Логика рассуждений и ее моделирование.* Москва, 1983, с.31.

[6] Казимирчук В.П. *Право и методы его изучения.* Москва, 1965, с.162-185.

[7] Штофф В.А. *О роли моделей в познании.* Ленинград: Изд. Ленинградск. ун-та, 1963, с.49.

[8] Кудрявцев В.Н., Эйсман А.А. *Кибернетика и право.* Москва, 1964, с.8-21.